

MALÝ PŘÍSPĚVEK K ZEYEROVU LISTÁŘI

F. X. Šalda měl patrně pravdu, když o Zeyerovi napsal, že "veliký příklad jeho života bude působiti více než jeho dílo"¹. Pětaosmdesát let po autorově smrti přitahuje badatele více než 35 dílů Zeyerových Sebraných spisů Zeyerova korespondence. Je to zákonité - právě ona vydává svědectví o lidské tváři autora, který byl vášnivým patriotem i jízlivým glosátorem českého provincialismu, politickým a etickým maximalistou toužícím bolestně po uznání, ale neochotným a neschopným k jakémukoli lidskému a uměleckému kompromisu. Na rozdíl od Zeyerova díla není však korespondence dosud kompletně vydána² a Zeyerova pozůstalost uložená v LA PNP a v archivu ČSAV může vydat ještě mnohá překvapení.

Jedním z nich bude pravděpodobně i dále publikovaný koncept nepodepsaného a nedatovaného Zeyerova dopisu, kterému dosud nebyla věnována pozornost. Je psán Zeyerovým charakteristickým, úhledným, ale málo čitelným rukopisem na dvojlistu 8⁶ a byl omylem uspořadavateli pozůstalosti uložen v LA PNP zařazen mezi materiály pocházející z období druhého Zeyerova vodňanského pobytu /č. 15 H 32/. Otiskujeme jej zde v plném a původním znění, protože považujeme upravování textů podle našich současných zvyklostí v případě materiálů archivní podoby za neoprávněné.

Text konceptu:

Petrohrad

Můj milý a drahý,

neměl jsem odvahy Ti dříve psáti, až tu slíbenou práci dokončím, až budu moci volat: Zde je! Bohu díky, již jsem tam

dospěl a mám to za sebou. Odpust', že není z nejlepších. Líbit se nebude, není pro ten náš svět. V Čechách vavříny nerostou, alespoň pro mne ne. Věnoval jsem ji Maudrovi, snad mu to přinese trochu radosti v době pro něho tak trudné. Život zdejší nemá mnoho půvabu, a pak, jsem stále zapřažen. Přesto - Tobě to mohu říci - byl jsem štěstěnou favorisován: poznal jsem Ji, lehou, vysokou ženu, bílou jak mramor, vlasy plavé jak hořící oblak při západu slunce. Je to jako sen. Kdyby mi bylo dovoleno déle pobýti, naučil bych se těžkou její mateřštinu, abych její poezii mohl čísti. Považ: poezii! I v němčině mají její písně ten něžný pel a ryzí tón. A jak svou nešťastnou vlast miluje! Žije tu jak ve vyhnanství. Má Aurora /.../ Prosím nehovoř o tom s nikým. Jsem směšným. The middle aged /rather stout/ gentleman... Pozdravuju Tvou ženu a to zlaté malé děťátko Helenku.

Komentář:

Můj milý a drahý - Oslovení, stejně jako závěrečný pozdrav ženě a dceři Helence, svědčí o tom, že adresátem dopisu je J. V. Sládek.

Věnoval jsem Maudrovi - Svému příteli, sochaři Maudrovi /1854-1920/ věnoval Zeyer komedii Lásky div a epickou básněn Helena. Jeho choti Julii připsal Tankredův omyl. Ze zachované korespondence Maudra a Zeyera není patrné, o jaké problémy v Maudrově životě šlo.

Poznal jsem Ji - Nadšený popis /u Zeyera tak neobvyklý/ je ovšem jen pouhou citací z autorovy Heleny³. O identifikaci se pokusíme níže.

Je to jako sen - Typicky zeyerovské vyjádření nejvyšší vzrušenosti.

Má Aurora - Dalšíh 8 řádků je hustě zaškrtnáno perem, jednotlivá prosvítající slova jsou částečně nečitelná, částečně nerosozumitelná /levipoeq, parnu/. Zaškrtnaný text nelze rekonstruovat.

The middle aged /rather stout/ gentleman - Srv. ironizování vlastní osoby v dopise Marii Kalašové ze dne 29. 12. 1881⁴.

Je-li dopis psán v Petrohradě, adresátem Sládek a dílem Sládkovi zapřaným básně Helena, je možné dopis přibližně datovat. Zdá se, že k formulaci "není pro ten náš svět" odkazuje Sládkova formulace "Pravdu máš, že pro ten náš svět nebude" ze Sládkova dopisu datovaného 17. 2. 1881⁵, v němž Sládek potvrzuje příjem slíbeného díla. Dopis, kterým Zeyer posláni avizoval, se nedochoval, podle mínění J. Š. Kvapila⁶ proto, že obsahoval jakési intimní informace. Pečlivý a diskretní Sládek všechny takové dopisy ničil. Počítáme-li s oněmi 6 až 8 dny, které tehdy potřeboval dopis na cestu z Petrohradu do Prahy, je pravděpodobné, že Zeyerův dopis byl psán mezi 16. 12. 1880 a 17. 2. 1881, tedy v době, kdy Zeyer žil s rodinou generála Popova, u něhož pracoval jako vychovatel, v Petrohradě. Kdo je onou krásnou Helenou sychravých bílých nocí se můžeme jen dohadovat. Jistě však nejde o proslulou Miss Kershaw, jejíž role v Zeyerově životě byla některými badateli přeceněna⁷. Ostatně s Miss Kershaw mluvil Zeyer anglicky a z textu dopisu vyplývá, že s touto dámou hovořil německy a němčina nebyla její mateřštinou. Vzhledem k tomu, že polyglot Zeyer mluvil plyně německy, anglicky, francouzsky, italsky a rusky, a obstojně španělsky a polsky, dá se předpokládat, že mateřštinou dámy, která Zeyera zaujala natolik,

že kvůli ní přemohl i svou nechuť používat němčiny jako komunikačního jazyka, byl jazyk Zeyerovi dosud neznámý. Klíč k tomuto problému nabízí další materiál zařazený v blízkosti nalezeného konceptu, totiž volné listy velikosti 24 x 18 cm, na nichž si Zeyer zaznamenával poznámky ke studiu. Jeden z nich obsahuje slovíčka k Iliadě /nezapomeňme, že v Simferopolu, kde Zeyer s Popovými v létě přebýval, žil jeho přítel a učitel řečtiny profesor Kašpar/, druhý několik novořeckých výrazů /z částečně zachovaného dopisu Sládkovi⁸ vyplývá, že se na jihu učil novořečtině/. Třetí list si dovoluujeme otisknout. Je psán energickým písmem, zřetelně Zeyerovi nepatřícím.

Text poznámek:

üks, kaks, kolem, neli, vüs, kuns, seitse, kaheksa, uheksa, kümme

ma tulen	me tuleme
sa tuled	te tulete
ta tuleb	nad tulevad

ta lugevat raamatu läbi
opilane luges roamatutu
paëv on valgem kui hommik

Na zadní straně už Zeyerovým písmem /a jiným inkoustem/ připsáno: Myslím, že s nimi máme mnoho společného. Budoucnost to ukáže. Tuhle literaturu bych rád do Čech uvedl, i kdybych si ji musel vymyslet.

Vzhledem k tomu, že nalezený text je viditelně svědectvím Zeyerova pokusu učít se estonštině /srv. i povzdech

v dopise R. Jesenské z 29. 4. 1891⁹: Také estonsky jsem se chtěl učit jednu zimu, ale nic z toho nebylo/, můžeme vynést hypotézu: Petrohradskou Helenou Zeyerova dopisu není nikdo jiný, než první dáma estonské poezie Lydie Koidula, jejíž pseudonym znamená "Ranní záře", tedy Červánky, Zora, Eos, Zeyerova AURORA. Básnířka žila v době druhého Zeyerova pobytu na Rusi se svým manželem v Kronštatu, kde tesknila po své milované vlasti.

Identifikace osoby, jakkoli zajímavá, není nejdůležitějším ziskem¹⁰. Tím je zjištění, že Zeyer v době své prudké deziluze ze Slovanstva¹¹ usiloval o novou orientaci a o sto let předešel explozi zájmu o estonskou literaturu v Čechách. Bohužel poezie Lydie Koiduly, jejíž nevšední zjev i talent Zeyera oslnily, nebyla dosud do češtiny přeložena.

Poznámky

- 1 F. X. Šalda, Kritické projevy 5, 40.
- 2 Obsáhlou bibliografii časopisecky vydané korespondence viz V. Bittnar /Katolicita J. Zeyera, Praha 1926/ a J. Š. Kvapil /Pál století Zeyerova kultu a hodnocení, Slov. věda IV, 1951, 1, 13-21/, přehled knižně vydané korespondence viz E. Stehlíková /Slavia 1982, 1, 98/.
- 2 Viz Spisy J. Zeyera IX, 185-193.
- 3 Ve stínu Orfea /Praha 1949/, str. 17.
- 4 Sládek-Zeyer /Praha 1957/, str. 40.
- 5 Tamtéž str. 380 a 383.
- 6 Viz E. Jurčinová, Julius Zeyer /Praha 1941/. Střízlivěji o témže viz R. B. Pynsent, Julius Zeyer /Hague-Paris 1973/, str. 19-26.
- 7 Sládek-Zeyer, str. 46.
- 8 Listy J. Zeyera R. Jesenské /Praha 1918/, str. 16.
- 9 V další korespondenci, snad s výjimkou fragmentárně zachovaného dopisu Sládkovi /Sládek-Zeyer, str. 46/ zmínky o této epizodě už nenajdeme. Za života estonské básnířky /zemřela 1884/ se už Zeyer do Petrohradu nevrátil.
- 10 Viz dopis Maudrovi z 19. 12. 1880 /ČNM 1923, str. 170/: Abych ti řekl pravdu, jsem velice decourageován, a dělám

takřka kříž nad obecnstvem, kdybych mohl vůbec psát,
napsal bych svou poslední básen, líčil bych to velké
Slovanstvo co ohromnou mrchu ležící na pláni smutné
co smrt a sahající od moře k moři a nad smutnou tou
mrtvolou poletují mraky havranů.

Závěrem autorka děkuje pracovníkům LA PNP dr. M. Svatošovi
a dr. K. Bílkovi za zpřístupnění zeyerovských materiálů.

Eva Stehlíková